

TROYA ATI İLE ÇANAKKALE AT BİÇİMLİ SERAMİKLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation Of The Relationship Between Troya Wood And Canakkale Horse Shaped Ceramics

Dr. Öğr. Üyesi Ergün ARDA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE

ÖZET

Bu çalışmada, Troya Savaşı'nda sunu amaçlı imal edildiği ileri sürülen tahta at imgesi ile geleneksel Çanakkale seramiklerinde 19. asrın ortalarında şekillendirilmeye başlanan at biçimli kaplardaki at imgesi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Troya Savaşı efsanesinden esinlenerek Troya atını çalışan sanatçıların eserleri ve at tasvirleri araştırılmış, eserlerin görsellerinin izlenebilmesine önem verilmiştir. Özellikle eserlerdeki at tasvirlerinin fiziksel (tipolojik) özellikleri ile geleneksel Çanakkale seramiklerindeki at imgesinin yaratılış nedenleri araştırılmış, fiziksel ve fonksiyonel özellikleri değerlendirilmiştir. Troya atı ve seramik at imgeleri ve yorumları üzerine alan taraması yapılmış, Müze koleksiyonlarındaki eserler incelenmiş ve konu kapsamında eser yapan günümüz çağdaş (seramik) sanatçıların eserleri makalede kaynak oluşturacak şekilde ele alınmıştır. Anadolu'da başta Hitit Uygarlığı olmak üzere, törenlerde kullanılan riton formları ile Çanakkale geleneksel zoomorfik kapların benzerlik ilişkileri değerlendirilerek, Troya tahta imgesi ile kıyaslanmaya gidilmiştir. Troya atı ile seramik at imgelerinin fiziksel özellikleri ile imgelerde kullanılan nesnelere ifade ettiği kavramların birbirinden oldukça farklı olduğu, sadece ortak noktanın nesne olarak yorumlanan at imgesi olduğu kanısı yaygın etki oluşturmuştur.

Anahtar kelimeler; Çanakkale seramikleri, Troya (Troia, İllion, Truva) atı, seramik sanatı.

ABSTRACT

In this study, the relationship between the image of a wooden horse, which was claimed to be produced for the purpose of the Trojan War, and the horse image in the horse-shaped containers that started to be formed in the mid-19th century in traditional Çanakkale ceramics was investigated. The works and depictions of the horses working on the Trojan horse were inspired by inspiring the legend of the Trojan War, and it was given importance to watch the visuals of the works. In particular, the physical (typological) features of horse depictions in the works and the reasons for the creation of the horse image in traditional Çanakkale ceramics were investigated and their physical and functional features were evaluated. A field scan was made on the images and interpretations of Trojan horse and ceramic horse, the works in the museum collections were examined and the works of today's contemporary (ceramic) artists who made works within the scope of the subject were discussed in a way to create a source. Similarities of the riton forms used in ceremonies, especially the Hittite Civilization in Anatolia, and the traditional zoomorphic vessels of Çanakkale were evaluated and compared with the image of Troy. It is widely believed that the physical properties of the trojan horse and ceramic horse images and the concepts expressed by the objects used in the images are quite different, and that only the common point is the image of the horse, which is interpreted as an object.

Keywords; Çanakkale ceramics, Troy (Troia, Illion, Troy) horse, ceramic art.

1. GİRİŞ

Tarihi ve kültürel değerleri bir şehrin en önemli hazinesidir ve Çanakkale'nin önemli değerlerinden biri at imgesidir. Zaman zaman Çanakkale seramiklerindeki at imgesinin, Troyasavaşında kullanılan tahta at imgesi ile ilişkilendirilmesi söz konusu olmaktadır. Ancak, Ayşe Güler 'Troya kazılarının ve mecazi atının, Çanakkale seramiklerindeki at figürü formlu kapları ve at başlı testilerin ortaya çıkışını etkileyip etkilemedikleri bilinmemektedir' dipnot ifadesi ile belirsizliği vurgulamaktadır. Çalışmanın alanı Troya atı imgesi ile Çanakkale seramikleri at biçimli formlarda şekillendirilen at imgesi arasındaki ilişkiyi veya ilişkisizliği irdelemektir. Troya savaşında kullanıldığı anlatılan tahta at hilesi, Vergilius'un *Aeneid* adlı eseri, Troyalı kahraman Aeneas'ın efsanesi içinde geçer. Antik dönemden

günümüze kadar birçok sanatçı, Troya savaşında kullanılan tahta atı imgeleyerek kendi sanat eserlerinde yorumlamışlardır. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı her iki imgenin tarihsel süreç içerisinde sanatçılar tarafından yorumlanan eserlerin görselleri incelenmiş, bu görsellerdeki at imgelerinin tipolojisi çıkarılmış ve fiziksel özellikleri ile iki imge arasındaki benzerlikler ve farklılıklar araştırılmıştır. Yazılı belgeler ile sanat tarihi içinde 17.yy'dan günümüze kadar yapıldığı tespit edilen geleneksel Çanakkale seramikleri, İznik ve Kütahya seramik sanatları arasına girerek önemli bir üne sahip olmuştur. Çanakkale Seramikleri yabancı gezginlerin dikkatini çekmiş, burada üretilen seramikler, 19.yy ortalarında satın alınarak, bazı batılı ülkelerinin koleksiyonlarına girmeye başlamıştır. Gönül Öney, 1971 yılında '*Türk Devri Çanakkale Seramikleri*' başlıklı kitabıyla bilim dünyasının dikkatini çekmiştir (Altun, 1996). Bir halk sanatı olarak tanımlanan Çanakkale seramikleri, çömlekçi çarkı tekniği kullanılarak şekillendirilmiş ve özellikle el yapımı tek parçalı alçı kalıplar yardımıyla çiçek ve yaprak rozetlerle dekore edilmiş günlük kullanım ve anı eşyası niteliğinde üretilmiş ürünlerdir. Testi ve seramik heykel gibi kapalı formların arasında en çok tanınan sıvı kapları; şişkin gövdeleri, uzun boyunları, çoğunlukla kulpları bulunan, ağız kısımlarındaki çeşitli hayvan kabartmaları ile at başlı testiler ve at biçimli kaplardır. Araştırmada Özellikle Çanakkale seramiklerindeki at imgesinin kökeninin Troya Atı imgesine dayanmadığı, her iki imgenin kökenlerinin farklı olduğu, kendisinden önceki süreçler ve o süreçlerin kendisini oluşturması arasındaki ilişkiler değerlendirilerek kaynak oluşturacak bir hipoteze varılmıştır. Çalışmanın yönteminde internet üzerinden araştırmalar yapılmış, konu ile ilgili çalışmalar yapan arkeolog, sanat tarihçi, seramik sanatçıları ve akademisyenleri gibi bilim insanı kişiler ile iletişime geçilerek onların danışmanlığında kaynak araştırmaları derinleştirilmiştir. Literatür taramaları yapılmış, yerelde ve ulusal alanda bu konuda tasarım yapan seramik sanatçılarının web sayfaları taranmış, özellikle yereldeki günümüz seramik sanatçıları ile görüşmeler yapılarak eserlerinin hakkında bilgiler alınmış, eserlerin görselleri bu makale ile kaynak oluşturabilecek bir değere dönüşmüş, literatüre kazandırmak ve kaynak oluşturması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın en önemli hedefi, şimdiye kadar bu başlık altında topluca incelenmeyen ve kıyaslanmayan iki at hikâyesinin tipolojisini, teknik ve fonksiyonel özelliklerini bir bütün halinde sunmak ve kapsamlı bir şekilde ortaya koyabilmektir.

2. METERYAL VE METOT

Çalışmanın iki materyali vardır; birincisi Troya Destanı'nda hile amaçlı kullanılan Troya atı olarak bilinen tahta hileli at imgesidir. Troya atı imgesinden önce, onu bir savaş kazanma amacına ve aracına dönüştüren savaş araçları örneklerinin bazıları model olarak ele alınmıştır. İkincisi ise, geleneksel Çanakkale seramikleri hayvan biçimli kaplar içindeki 'at başlı testi' ve 'at biçimli kap'lardır. Son olarak Troya savaşında kullanıldığı düşünülen at imgesi ile geleneksel Çanakkale seramiklerindeki at imgesinin günümüz sanatçıları tarafından betimlen örnekleri ve biçimsel özellikleri ile ele alınmıştır.

Çalışmanın yöntemi antik dönemden günümüze kadar sanatçılar tarafından yorumlanan Troya atı imgesinin sanat eserinde yorumlan örnekleri ve söz konusu eserlerdeki at imgeleri görsellerinin fiziksel özellikleri ele alınmıştır. Geleneksel at biçimli seramiklerin antik dönem Anadolu'sunda kullanılan riton kaplar ile benzerlik ilişkisi değerlendirilmiştir. Troya atı ve at biçimli seramik imgelerinin fiziksel özelliklerinin karşılaştırılması sonucu bir hipoteze varılmak amaçlanmıştır. Konuya ait yazılı ve görsel belgeler ilgili yayınlardan, bilim insanlarından ve resmi belgelerden elde edilmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. At ve Kültürü

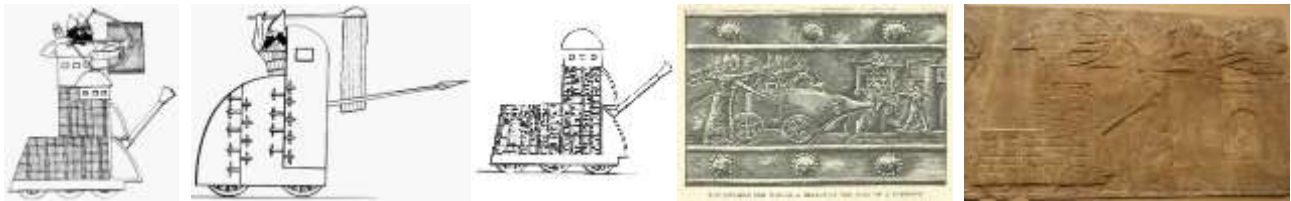
Üst Paleolitik dönemde at figürü görsel yaratımda ve sanatta yoğun bir şekilde yer almıştır ve insanın atla ilişkisinin oldukça yakın olduğunun kanıtıdır. Fransa'da Lacaux v İspanya'daki Altamira mağaralarında hayvan ve özellikle at figürleri öne çıkar. 32000 yıl öncesine tarihlenen Chauvet, 17000 yıl öncesine tarihlenen Lascaux ile İspanya'nın kuzeyinde yer alan ve 10000 yıl öncesine ait

Altamira mağaralarında karşımıza çıkan turuncu, kahverengi ve siyah renklerle betimlenmiş dinamik at çizimleri, insanın at simgesini resim sanatında kullanmasının başlangıcı olarak kabul edilebilir. Atın evcilleştirilmesi MÖ. 6000-5500 yıllarına dayanır. İnsanlık tarihinin ve kültürünün birçok yönünü önemli derecede etkilemiştir. Evcilleştirme tarihi hakkında araştırmalar, atların Kazakistan'ın Botai kültürü tarafından evcilleştirildiğini, yiyecek ve süt için muhafaza edilmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Evcil atlar, yerel yabani atlarla çiftleşmiş, Avrupa ve Asya'ya yayılmış ve tarih boyunca nüfus grupları arasında ticaret için kullanılarak kıtalara taşınmışlardır (Arghavanian, 2017).

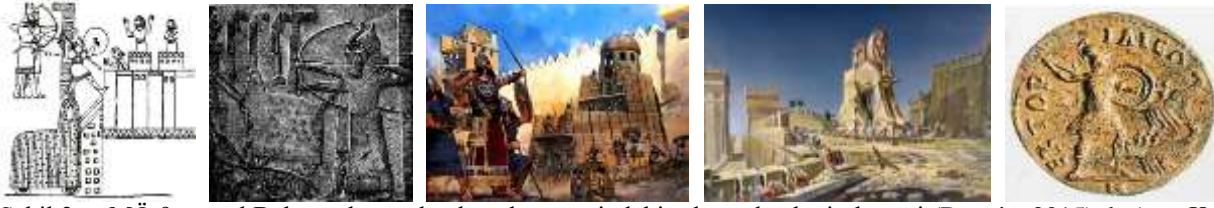
Şekil 1 a-Lascaux mağarasında bir at resmi (Arghavanian, 2017). b-Pişmiş Toprak, Oyun Objesi, MÖ. 5500- 3000 arası Kalkolitik Dönem Mardin Müzesi, Türkiye (Çetinkaya, 2012). c-MÖ. 2500 Sümer Ur Standardı (Demirci, 2016). d-Hitit savaş arabası, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Demirci, 2016). e-Asur savaş arabası (Pullu, 2007).

Seramiğin tarihi 8000 yıl kadar geriye gitmektedir ve Mezopotamya'da tekerleğin icadının çömlekçiler tarafından keşfedildiği öngörülmektedir, ancak tekerleğin mi yoksa çömlekçi çarkının mı önce keşfedildiği henüz tespit edilememiştir. Oyuncaklar açısından bakıldığında Kalkolitik çağa ait MÖ. 5.500 – 3.300 yıllarına tarihlenen pişmiş topraktan yapılmış oyuncak arabalar, (Çakır, 2010) hayvanların koştuğu savaş arabaları için önemli referanslar oluşturmuşlardır. Dört tekerlekli arabalar MÖ. 4. binde, MÖ. 2. bin yılın başlarında da Anadolu'da savaş arabaları ortaya çıkmıştır. (Çetinkaya, 2012). Eskiçağda güçlü şehirler kuruldukça bunları istila etmenin zorluğu karşısında yeni araçlar ve yöntemler bulma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yeni Mısır Krallığı ile Hititler arasında yapılan Kadeş Savaşı'nda, piyadelerin ve süvarilerin dışında Hititlerin 3500, Mısırlıların ise 2000 'savaş arabası' kullandığı belirtilir. Savaş ve kuşatma araçlarının daha erken örnekleri bugünkü görevlerine yakın bir şekilde tasarlanmış olarak ilk kez Asurlular tarafından kullanılmıştır. Bu tür savaş aletleri kuşkusuz çağın 'tank'ı olarak niteleyebileceğimiz makinelerdir. Dört tekerlek üzerinde hareket etmekte ve namlusunun ucunda ağır demirden bir mızrak ucu monte edilmiş halde görülmektedir. Savaş koşullarına göre geliştirilerek, 4 adam ve 4 atın çektiği, daha hızlı ve fonksiyonel olan modeller de kullanılmıştır.

Şekil 2 a ve b- Balavat Kapısı Rölyefinden kuşatma araç çizimleri (Dengiz, 2015). c-Asur Kuşatma Makinesi (Easton, 2010). b-Assur Kralı II. Asurnasirpal erken dönem şahmerdanı. c- Savaş Kuşatma Arabası (Singer, 2010). Assur Kralı II. Asurnasirpal erken dönem şahmerdanı (Pullu, 2007).

Üzeri hayvan derileriyle kaplanmış tahta bir iskelete sahip olan kuşatma makineleri tekerlekler üzerinde itilerek duvarlara yanaştırılır. Makineleri kaplayan hayvan derisi bitişme noktalarından perçinlenmiştir. Bu sayede kaleden veya kuşatılan şehirden atılacak olan ok ve mızraklara karşı koruma sağlanmıştır. Sonuç olarak, kuşatma makineleri ve savaş arabaları yukarıda da bahsedildiği gibi MÖ I. binyılın ilk yarısından itibaren özellikle Asur devletinin kullandığı ve geliştirdiği bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Pullu, 2007).

Şekil 3 a- MÖ 9 yüzyıl Balawat kapısı kaplamaları üzerindeki şahmerdan betimlemesi (Dengiz, 2015). b-Asur Kralı III. Salmanassar Hamat'a saldırırken (Dengiz, 2015). c-Asur kuşatma sahnesi rekonstrüksiyonu (Üniversitesi, 2020). (Şerbetçi, 2008). d- Troya Atı (Tetraktyas, 2020). e- Ektop sikkesi (Körpe, 2015).

3.2. Troya Savaşı Tahta Atı

Troya (Troia) Dardania'yı (Dardanie) kuran Dardanos'un torunu Tros tarafından İda Dağı (Kaz Dağı) eteklerindeki Ate Tepesi'nde kurulmuş ve adını Tros'tan almıştır. Troya denildiğinde Büyük Ozan Homeros'un yazdığı *İlyada* ve *Odyseia* destanları akla gelir (Kaya, 2017). Vergilius'un yazdığı *Aeneid* destanında, Tanrıça Afrodit ile Troyalı prens Ankhises'in oğlu olan Aeneas/Aineias'ın kendi ağzından tahta at hîlesi, Troya'nın işgâli, yangın ve katliamlar hakkında ayrıntılı bilgi verilir (Sarıdikmen, 2018). Destanlara göre Troya Savaşı 10 yıl sürmüştür ve Akhalar (Mikenler) bu savaştan zaferle ayrılmış olmalarını Epeios adlı bir ahşap heykel ustasına borçludurlar. Korkak ama yetenekli bir usta olan Epeios, Odysseus tarafından düşünülüp tasarlanmış olan devasa büyüklükte bir tahta at heykeli yapmış, bu atın karnına aralarında Odysseus'un da bulunduğu seçkin Akha savaşçıları gizlenmiştir. Akhalar, bu tahta atı kıyıda bırakıp, ülkelerine dönüyorlarmış gibi denize açılmış ve Tenedos (Bozcaada) adasının arkasına demir atarak saklanmışlardır. Tahta atın Tanrıça Athena için olduğunu, kent inçine alındığında Troya'nın asla ele geçirilemeyeceğini, kendisinin de evlerine dönen Akhalar tarafından tanrılara kurban olarak bırakılan bir talihsiz olduğunu Troyalılara söyleyerek onları kandıracak olan Sinon adlı bir kişi dışında geride kimse kalmamıştır (Kaya, 2017).

Şekil 4, a- *Aeneid* Efsanesi tahta imgesi yorumu, gravür (Bendinelli, 2020). b- Tahta atın gövdesine saklanma sahnesi (War, 2020).c- Akha askerleri Troya atına saklanıyor (d'Angour, 2020). d- Ünal Demir, Pişmiş Toprak Adak Plakası, 2015 (Demirer, 2015).

Priamos, Sinon'a bu kocaman at yontusunu kimin bulduğunu ve ne amaçla yapıldığını, sunu mu yoksa savaş aracı mı olduğunu sorar (Sarıdikmen, 2018). İşte bu soru konumuz kapsamında en önemli sorudur. O dönem de savaş arabaları kullanılmaktadır, ancak Priamos, tahta at sunusunun Asurluların kullandığı kuşatma araçları gibi bir savaş aracı olabileceğinden kuşku duyar. Sinon atın, Troya'daki Athena tapınağından Akhalar tarafından gizlice çalınan Palladium için öfkelenen Athena'nın öfkesini yatıştırmak için Calchas'ın önerisiyle yapıldığını anlatır. Buna göre Calchas, tahta atın Troyalılar tarafından kale kapılarından içeriye sokulamaması, surlardan içeri çekilememesi için gökyüzüne doğru yükseltilmesini sözde emretmiştir. Priamos'un kızı bilici Kassandra, tahta atın içinde savaşçıları olduğunu ve atın kente girmemesi gerektiğini dile getirir. Ancak, Troyalılar bu uyarıyı dikkate almazlar. Akhalılara güvenilemeyeceğini, tahta atın bir tuzak olduğunu ısrarla dile getiren Tanrı Apollon'un rahibi Laokoon ve çocukları devreye girer. Denizden, Tenedos adası tarafından gelen bir çift yılan rahip Laokoon ve iki oğlunu öldürür. Mızrağını tahta atın karnına fırlatıp saplayan râhibin ve oğullarının ölümü, kent koruyucusu tanrıça Athena'ya saygısızlığın laneti olarak da değerlendirilir. Sinon, Troyalıların tanrıçaya sunulan bu armağana elleriyle zarar verip onu gücendirirlerse, Priamos'un devletine büyük bir belânın uğrayacağını, ancak atı kendi elleriyle şehre sokmaları hâlinde Troyanın bu savaşta Pelops surlarına kadar ilerleyeceğini ifade eder. Troyalılar, Sinon'a inanırlar ve tanrıçayı gücendirmemek için atı şehre sokmaya râzı olurlar (Kaya, 2017). Devâsâ atı şehre sokabilmek için surları yıkıp şehrin kalelerini açarlar. Atın ayakları altına kayan

tekerlekler yerleştirilip boynuna halat bağlanarak eğlenceler, törenler eşliğinde şehre sokulur (Sarıdikmen, 2018)

Şekil 5 a- *Aeneid* Efsanesi Efendisi, Akha askerleri Troya atına saklanıyor, Limoges Emaye 1530 dolaylarında, Louvre Müzesi (Paris, Fransa) (Tangopaso, 2020). b-Simone, Ariamid, Milano, Biblioteca Ambrosiana'nın el yazması Priam önünde tutuklu olarak (Proto, 2020). c- Sinon'un yakalanması, Giuseppe Maria Mitelli, 1663, Carracci'nin Palazzo Fava'daki (Bologna) freskli frizinden "Aeneas Hikayeleri", İtalya. d- Sinon Troyayı kandırıyor, Giovanni Battista Scultori'den sonra Giorgio Ghisi 1520-1582, Gravür 1545 (Alamy, 2020).

Nihayetinde tahta at, Troya kentinin içine alınır, gece olunca Akha savaşçıları tahta atın karnından Sinon yardımıyla çıkıp, nöbetçileri öldürüp kentin kapılarını açarak Akha ordusunun içeriye girmesini sağlarlar. Böylece Akhalar, Troyalıları uyku halindeyken yakalayıp katletmeye başlarlar, kenti de yakıp yıkarlar. Hiç kuşkusuz 'tahta at hikâyesi' bir destan kurgusudur. Bu nedenle Troya'nın nasıl yakıldığı sorusunun yanıtı yoktur (Kaya, 2017). Bir türlü kazanılamayan savaşta, müthiş bir planlama ya da bir başka deyişle akıllı bir savaş hilesiyle savaşın âkıbeti değişmiştir. Savaşın ne zaman olduğu konusundaki yaygın görüş, MÖ. 1240 ya da MÖ. 1250 olarak geçer. Troya kazısı başkanı Prof. Dr. Rüstem Aslan, Troya'da savaş arabaları ve atın önemine değinerek son dönem kazılarında Troya VI'da, yâni Homeros Truva'sı döneminde, at kemiklerinin çoğaldığını ve yeni kazılarda, Troya'nın aşağı kentinde savaş arabalarının kaleye yaklaşmasını önleyecek savunma hendeği tespit edildiğini söyler. Aslan'a göre, Homeros Truva'sı olarak tanımlanan dönemde, Anadolu ve Ege coğrafyasında savaş arabası en önemli savaş âletidir ve savaş kazanmak için yeterli miktarda ata ve savaş arabasına sâhip olunması gerekir: "Homeros, atın önemini, metaforik bir şekilde anlatmaktadır.

Şekil 6 a-Troya Atı, Palazzo Giardino, Fresko, 1588, İtalya (Sabbioneta, 2020). b- A. Elsheimer, Troya yangını, Alte Pinakothek Müzesi (Sarıdikmen, 2018). c- Nicolò dell'Abate, 1540, Trojan Horse, Galeri Estense (images, 2020). d- Giovanni Battista Tiepolo, Truva Atı Truva'ya, 1760, Yağlı Boya, Londra Ulasal Galeri (Bridge, 2020).

Yâni sâdece orduya ve silâha sâhip olmanız bir savaşı kazanmak için yeterli değildir. Homeros, aynı zamanda bir fikrin de gerekli olduğunu, Truva atı öyküsüyle anlatmaktadır." Hem Troyalıların hem de Mikenlerin at yetiştiriciliği ve atlı savaş arabası kullanımında usta oldukları, resimlerden ve arkeolojik kazı buluntularından anlaşılmaktadır. *Castleden'un The Attack on Troy* (Truva Savaşı) kitabında, tahta atı şehir surlarını aşmak için geliştirilmiş bir aracın tasviri olarak değerlendirir. Geleneksel tahta at hikâyesi geçmişte de günümüzde de güçlü ve inandırıcı bir resimdir (Sarıdikmen, 2018).

3.3. Troya Atı İmgeleri

Troya savaşı efsanesinden hareketle tahta at imgesi, antik Yunan vazo resimleri ile başlayan örnekler ve yüzyıllar boyunca farklı ülkelerden farklı teknik ve üslûplarla, tuval resimlerinde ve el yazmalarında betimlenmiştir. Pek çok sanatçıya ilham kaynağı olan Troya savaşı, Antikçağ Yunan, Etrüsk, Roma sanatı ve Ortaçağ sonrasında; rönesans, barok, manyerizm, rokoko üslûpları ve neoklasizm, empresyonizm, post empresyonizm, sembolizm gibi sanat akımları ile günümüze değin

yüzlerce sanat yapıtının oluşmasına neden olmuştur. Efsaneye dayalı Troya atı imgesi de farklı zamanlarda, farklı sanatçılar tarafından farklı yorumlarla eserlere aktarılmıştır (Sarıdikmen, 2018).

Şekil 7 a- Giuseppe Maria Mitelli, Truva atı (Trojan Horse), Gravür 1663, Carracci'nin Palazzo Fava'daki (Bologna) freskli frizinden "Aeneas Hikayeleri" (Rossi, 2020). b- L. Orvieto, Dünya tarihi öyküleri, Giunti Junior; Vittori, Truva Savaşı, Raffaello Editrice; Y. Pommaux, Truva Savaşı (Minerva, 2020). c- Nicolò dell'Abate, 1550's, Aeneas'ın Tarihi, İtalya (Enea, 2020).

Bir imge olarak somutlaşmaya başlayan atın sanata yansıma şekillerinin anlaşılabilmesi için 'metafor' ve 'imge kavramlarının incelenmesi gerekir. Düşüncenin biçim ile açıklanması, Umberto Eco'nun 'metafor' sözcüğünü tanımlamak için kullandığı ifadedir. 'Benzetme" ve 'mecaz' sözcükleriyle anlam olarak örtüşür. Düşüncenin zihinde şekillenmesi gibi, ressam da yaşantılarının kendi içindeki izdüşümlerini, soyut duyu ve düşüncelerini, zihnindeki tasarımları, kendi yöntem ve tekniğiyle görselleştirerek ifade ederken sıklıkla 'metafor'dan yararlanır. 'İmge', sanatçının, duyu organlarının algıladığı bir nesnenin bilincine yansıyan benzeri ya da duyularıyla aldığı bir uyarın sözcüğü konusunu olmaksızın bilincinde beliren ve sanatına yansıyan nesnedir (Arghavanian, 2017). Bu bağlamda Troya tahta atı imgesi yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi sanatçıları tarafından kompozisyon ve at formları hayal ettikleri şekliyle çizilmişlerdir. Plastik sanatlar kapsamında ve özellikle üç boyutlu çalışan sanatçıların çalışmaları da resimleme geleneğinden farklı değildir.

Şekil 8 a-Mikanos Vazosu, Mikanos Arkeoloji Müzesi, h:134cm MÖ 675 (Brouwers, 2020). b- Mikanos Vazosu boyun kısmından detay (Brouwers, 2020). c-B. A. Sparkes, Corinthian aryballos, Paris (Sparkes). d- B. A. Sparkes, Eruscan canelion scarab, New York (Fletcher Fund, 1932)

Troya atı görseline sahip ve Troya'nın ele geçirilme sahnelerini anlatan bilinen en eski görsel örnek seramik bir pithos üzerinde betimlenmiştir. MÖ 675 yıllarında bulunmuş ve Yunanistan'da Mikanos Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Form üzerinde alçak rölyef ile uzun ince bacaklı ve toynaklarında tekerlek takılı zarif bir at yorumudur. Atın gövdesinde bulunan pencerelerde ve atın etrafında Akhalı askerler teçhizatları ile görülmektedir. Çömlek ustası veya çömlek ressamı atın her bir toynağına tekerlek yerleştirmiş ve böyle atın nasıl ilerleyebildiğini ifade etmiştir.

Şekil 9 a, B. A. Sparkes, Stone sarcophagus, Oxford (Sparkes). b, B. A. Sparkes, Schist relief (Sparkes), Wylie collection. c- Salvador Dali, Troya Atı, Taş Baskı 57x37cm (A, 2020). d- Salvador Dali 1904-1989, Troya Atı, Bronz, 47x35,6x26,7cm (artnet, 2020).

1965'te Yunanistan, Atina doğmuş olan Antonis Palles, bir kil heykeltıraş ve tasarımcıdır. Orijinal, modern sanat eserlerinin yaratılmasını amaçlayan, çoğunlukla eski Yunan ve Kıbrıs motiflerinden

esinlenerek seramik eserler oluşturmaktadır. Tamamen el yapımı, geleneksel yöntemlerle çalışır. Şekil 9, 10'da Palles'in Büyük Troya Atı, Kil Troya Atı veya Troya Atı isimlerini verdiği tahta at hilesi hikâyesinden esinlendiği seramik çalışmaları görülmektedir. Sanatçı, eserlerinin hepsinde Troya atı imgesi yorumlamıştır. Atın gövdesinde alçak rölyef veya atın içinde üç boyutlu olarak Akhalı askerleri şekillendirmiştir. Tekerlek dekor geçmiş çalışmalara öykünmüş ancak kendi özgün eserlerini üretmiştir.

Şekil 10 a-Antonis Palles, (1965-) Büyük Troya Atı, b- Antonis Palles, Kil Troya Atı, c- Antonis Palles, Troya Atı isimlerinde büyük bir seridir. Üretim tarihi 2000-2020 arası (Palles, 2020). d-Arek Szwed, a-Troya Atı, seramik heykel, h 38cm. e- Arek Szwed, Geç Troya Sürümü h 40cm. f- Arek Szwed, Troya Atı h 35cm (Szwed, 2020).

Arek Szwed Lublin, (1965-), Polonya'da yaşamaktadır ve Polonya Sanatçı ve Tasarımcılar Derneği üyesidir. Eserlerinin içeriği; yol, ölüm ve uçuş hayalini temsil eden küçük ve orta ölçekli heykeller yaratmaktadır (Szwed, 2020). Öz ve biçim ilişkisi çerçevesinde eserlerine bakıldığında çok değişik temaları yorumlamaktadır. Szwed'in Şekil 9, 10'da görülen seramik heykellerin ortak özellikleri, Troya savaşında kullanılan tahta imgesinden esinlenerek yapılmalarıdır. Tahta at imgelerinde kullanılan temel sanat nesnelere; at formu, atında gövdesinde pencere, pencere içinde veya üzerinde teçhizatlı asker/askerler, merdiven ve tekerleklerdir. Diğer eserlerinde atın gövdesine metal levha etkisi vererek, perçin dokularını da form yüzeyinde görmek mümkündür.

Şekil 11 a-Dalibor Nesnidal, 1954, Troya Atı (Wasiczyk, 2020). b - Otar Vepkhvadze, Horse, Fotoğraf Keith Kenney, 2012 (Kenney, 2020). c- Otar Vepkhvadze, Efsane (Vepkhvadze, 2020). d- Ayşe Künelgin Gürkan, Troya Atı 1, h 10cm 2010. e- Ayşe Künelgin Gürkan, Troya Atı 2, 2010. Ayşe Künelgin Gürkan, Troya Atı 3, 2010 (Fotoğraflar Ergün Arda).

Çek cam sanatçısı, heykeltıraş, ressam, ve illüstratör kimliği ile eser üreten Dalibor Nesnidal'ın Troya atı çalışması; cam, metal ve ahşaptan oluşmaktadır. Cam yüzeye kazıma yaparak çok sayıda Akha savacılarını gövdeye yerleştirirken, camın şeffaflığı ile onları daha bir görünür hale getirmiştir. Otar Vepkhvadze'nin tekerlekli at formları arkeolojik buluntu eserler gibi eski ve gizemlidirler. Bilindiği gibi, Hitit kralı IV. Tuthaliya'ya ait bir kaya anıtında iki yer isminden bahsedilir - Wilusa ve Troas. Hititoloji bulgularına göre Troya (İlion), Hititlerin sözünü ettiği Wilusa kentidir (Kaya, 2017). Form üzerindeki şifreleri çözmek zor olabilir, ancak eserin adının 'efsane' olması, formlar üzerinde çivi yazısı ve iki sevgili imgesinin kullanılması eserlerin Troya savaşına veya tahta at imgesine gönderme yaptığı anlaşılabilir. Ayşe Künelgin Akbaş, (MSÜ, GSF, Seramik/Cam Bölümü mezunu), yaratıcı ve tasarımcı bir kimlik ile 1995 yılından beri Çanakkale'de kişisel atölyesinde seramik çalışmalarına devam etmektedir. Akbaş'ın seramik Troya atı çalışmaları birer anı eşyası niteliğinde olup, atın tekerlekleri dönebilmekte ve ata bir hareket kabiliyeti kazandırmaktadır. Troya atı imgesini yorumlamasının dışında geleneksel Çanakkale seramiklerindeki at biçimli kap/heykel formunu da gelenekten yetişmiş babası da seramik ustası olan İsmail Bütün usta ile önemli sayıda eser üretmiştir. Bir tasarımcı, sanatçı ile bir zanaatkarın bir ustanın ortak ve başarılı bir çalışma sürecidir bu. Picasso ile çark ustası Jules Agard'nın, Sadi Diren ile Hasan ustanın veya Beril Anılanmert ile Ali ustanın örneklediği çalışma süreçlerine benzer.

Yeliz Saydan, ÇOMÜ, GSF, Seramik Bölümü mezuniyet geçmişi ile Çanakkale’de yetişen seramik sanatçılarından. Troya savaşı tahta at imgesi yorumları, çömlekçi çarkı tekniği kullanılarak şekillendirilmiştir. Geleneksel at biçimli kap/heykel yorumları, formun sır dekoru ile applike çiçek ve yaprak rozetlerinin kullanımı, üslup olarak iki form için de ortak özellikler gösterir. Saydan’ın geleneksel Çanakkale seramik formları, riton kap özelliği sergilemez.

Şekil 12 Yeliz Saydan, 1. Ve 2. Form troya atı, 3. Form at biçimli kap (Fotoğraflar Yeliz Saydan) . Ergün Arda, İki cam arası seramik ve Troya Atı, Cam Hamuru (pate de verre) 2018 (GSF, 2020). Burak Çiftçi, Troya Atı, Sıraltı dekor seramik tabak, 2018 (Güler, 2019).

Çanakkale’nin 25km güneyinde yer alan Troia Ören Yeri’nde, Tevfikiye Köyü’nde ilk tahta at imgesi 1950 yılında, içine insanın girebildiği, ortalama ölçüleri; yüksekliği 5,5m, uzunluğu 3,5m ve eni 1,5m civarında olan ilk tahta at Tahir Savaş tarafından, kendi imkânları ile yapılmıştır. Ancak, birkaç yıl ayakta durabilen tahta at heykeli, Çanakkale’nin şiddetli bir rüzgârında devrilmiş ve parçalanmıştır.

Şekil 13 a-Tahir Savaş, 1950 (Polat, 2020). b-İzzet Senemoğlu, Troia Ören Yeri, 1975. c-Çanakkale, Merkez Warner Bros, 2004. d-İntepe/Erenköy Troipark (Fotoğraf Troipark) e- Erdinç Bakla, Çanakkale (Bakla, 2020).

TC Kültür Bakanlığı, 1973 yılında Troya ören yerine gelen turistlerin beklentileri doğrultusunda, Troya atı efsanesinden hareketle ahşap bir Troya atı yapılması için çalışmalar başlatır. Projeyi yürüten mimar İzzet Senemoğlu’nun tasarladığı, Troya surlarının yüksekliğine göre 12.5 m olarak düşünülen ve çoğunluğunu marangoz Ahmet Karadeniz’in yaptığı Troya atı, 1975’te ziyarete açılır. Çanakkale’nin başta gelen sembollerinden olan Troya atının 3.’sü, Warner Bros şirketinin 2004’te gösterime giren Troy filmi için, yapımında 12 heykel traşın çalıştığı, devasa ölçülerde fiberglastan bir Troya atı yapar. 2004 yılında filmin vizyonu girmesinin ardından, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın girişimleriyle devasa at, film şirketi tarafından Çanakkale’ye hediye edilir. Çanakkale’deki 4. büyük Troya atı ise, Çanakkale’den Troya’ya giderken İntepe/Erenköy’de ana yol üzerinde Troiapark’tadır. 2009’da İsmail Bozkurt, Halit AYTEKİN ve Yalçın Kaya adlı ustalar tarafından yapılmıştır (Sarıdikmen, 2018). Çanakkale, merkezde valiliğin karşısında, cam bir pramit içinde sergilenen mermer Troya atı formu da Erdinç Bakla tarafında yapılmıştır. Seramik profesörü olan Bakla’nın neden mermer malzemeyi kullandığı açıklanmamıştır.

Anıt heykel olarak malzemesi ahşap 3, polyester 1 ve mermerden de 1 toplamda 5 Troya atı imgesi yorumlanmış, biri hariç dördü hala sergilenmektedir. Seramik şehri olan Çanakkale’de geleneksel Çanakkale seramiklerine hak ettiği değeri veren anıt eser sayısı sadece bir tane ve o’da Erol Sazcı’nın yaptığı seramik at başlı testi anıtıdır. Kültürel değer olarak hangisinin daha fazla öne çıktığı sayısal oran olarak ortadadır. Anıtsal ölçülerde geleneksel Çanakkale seramiklerinin sanatçılar tarafından çalışılması ve bu konuda girişimlerde bulunmaları tarihi bir sorumluluk içermektedir. Ancak Bu tür çalışmaları yapacak olan sanatçıları Çanakkale’deki üst yönetimin; valilik, belediye, kaymakamlık ve üniversite rektörlüğünün desteklemesi gerekmektedir. Çanakkale merkezde kamusal alanlarda sergilenmesi zaruri tarihsel bir beklentidir.

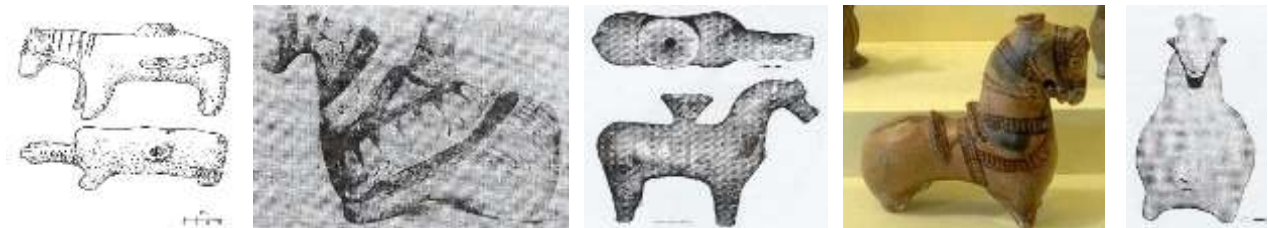
3.4. Troya Atı'nın Biçimsel (Tipolojik) Özellikleri

- ✓ Troya tahta atının Kaz Dağları'ndan getirilen çam ağaçları ile yapılmış ve malzemesinin ağaç olduğu anlaşılmıştır.
- ✓ Bugüne kadar yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında Troya Savaşı'nda Troyalılara hediye olarak yapılan, içine Akha savaşçılarının sağlandığı hile amaçlı kullanılan orijinal bir tahta at bulgusuna rastlanılmamıştır. Bu yüzden orijinal bir tahta imgesi yoktur.
- ✓ Troya Destanı'nı okuyan ve tahta at yorumu yapan sanatçıların atı incelemelerinin dayanağı kendi hayal dünyaları ile ilişkili, kendi biçimsel kurguları ve yorumlarıdır.
- ✓ Troya atı imgelerinde bir at nesnesi kullanılmış ve tamamen gerçekçi bir at betimlemesi yapılmıştır. Atın vücut anatomisinin tüm detayları tasvir edilmiştir.
- ✓ Tahta atın içine Akha askerleri girerken, içinde ve dışarı çıkarken yapılan betimlemeleri içeren tasvirler söz konusudur.
- ✓ Troya tahta hikâyesindeki gerçekliğe bağlı olarak, sur dışından sur içine taşınabilmesi için, kütükler üzerinde kaydırılması, atın durduğu sehpaye tekerlek takılması veya atın toynaklarına takılan tekerlek imgesel olarak tasvir edilmiştir.
- ✓ Troya atının içinde Akha askerlerini göstermek için atın gövdesinde bir veya birden fazla 'pencere' nesnesi kullanılmıştır. Antik veya çağdaş yorumlarda bu pencereler içinden askerler çıkmakta veya dışardan içi görünecek şekilde ve içinde askerlerin olduğu tasvirler yorumlanmıştır.
- ✓ Troya Atı'nın gövdesinden inmek veya binmek için 'merdiven' imgeleri kullanılmıştır.
- ✓ Troyalı Rahip Laocan'nın atın karnına saptığı 'mızrak' nesnesi tasvir edilmiştir.

3.5. Ritonlar ve Hayvan Biçimli Geleneksel Çanakkale Seramikleri İle İlişkisi

Tanrılara sunulan kutsal içecekleri barındıran ritonlar iri fincan, bardak, tankart (çift kulplu bardak), yonca ağızlı testi, askos, riton-anfora, kadeh, çaydanlık, metal kâse ve omphaloslu taslardan oluşurlar (Yiğitbaş, 2015). Pişmiş topraktan özel formlarda ve özel üretimler olan, kutsal sıvı içecekleri barındıran ritonlar, konu, biçim ve teknik olarak geleneksel Çanakkale seramiklerindeki hayvan biçimli kaplar ile paralellik göstermektedirler. Çanakkale seramikleri içindeki zoomorfik biçimli kapların biçimleri, boyutları ve fiziksel özellikleri incelendiğinde, onların birer riton özellik taşıdığı hemen anlaşılmaktadır. Bir Anadolu kültürü geleneğinin uzantısı olduğu açıktır.

Hayvan biçimli kapların pişmiş topraktan yapılmış örnekleri Anadolu'da uzun bir geçmişe sahiptir. En eski örnekleri Neolitik ve Erken Kalkolitik döneme tarihlenir. Sıvı doldurma ve boşaltma delikleri bulunan ritonlar, törensel içki (sıvı) kabı anlamına gelir. Çömlekçi çarkında, alçı kalıptan çıkan parçaların birleştirilmesi ve elde şekillendirme teknikleri ile üretilmiştir. Sıvı doldurmaya ve boşaltmaya yarayan riton pişmiş toprak kaplar, Latince libare filinden türemiş olan libasyon; bayram ya da dini törenler (ritüel) sırasında şarap, su, gibi sıvıların sunulması için kullanılmışlardır. Adaklar, tanrının sevgisini kazanmak, bereketlenmek veya ölen kişinin ruhunun huzur bulması gibi amaçlar için yapılmaktadır. Bütün hayvan biçiminde olan bu ritonların sırt ya da baş kısmında sıvının daha kolay doldurulmasına yarayan küçük bir silindirik ve dışa çekik ağız kenarı, bardak veya huni şeklinde sıvı doldurma deliği yer alırken ağız, burun veya ön göğsünde sıvının dökülmesini sağlayan bir delik bulunmaktadır. Bu tipte daha çok at, güvercin ve dağ keçisi ritonu yapılmıştır. (Yiğitbaş, 2015).

Şekil 14 a- Hitit, Kayalıpınar. At Biçimli Riton (Bibru) (Easton, 2010). b-Adana Müzesi boğa Biçimli Riton. c-Van Müzesi At Şeklinde Riton. d-Erzurum Müzesi At Koşumlu Riton. e-Van Müzesi At Biçimli Riton (Yiğitbaş, 2015).

Şekil 14'deki at biçimli riton örnekleri Hitit dönemi pişmiş toprak eserlerdir. Görüldüğü gibi ritonların sırtında sıvının doldurulduğu bir delik bulunmaktadır ve ağız kısmından da akıtma işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu örnek geleneksel Çanakkale seramiklerinde 19. asrın ortalarında yapılmaya başlanan at biçimli kaplarla fiziksel ve fonksiyon açısından benzerlik sergilemektedir. Urartu dönemine ait diğer örneklerde de at formlarının sırtında veya baş bölgesinde sıvı doldurma açıkları mevcuttur. Özellikle 3. sıradaki Van Müzesi'nde bulunan at şeklindeki ritonun bacakları düz olarak aşağı doğru sonlanır. Çanakkale at biçimli kaplara benzerli çok fazladır. Erzurum Müzesindeki at koşumlu riton gerçekçi biçimde, canlı ve soylu bir duruş sergileyen at formu, zengin koşum takımlarıyla betimlenmiştir. Bu örnekler Çanakkale at biçimli kaplar ile büyük paralellik içindedirler.

Şekil 15 Hitit Boğa Biçimli İkiz Ritonlar (Tutuk, 2020). Hitit Boğa Biçimli Ritonlar (Tutuk, 2020). Aslan Biçimli Kült Kabı (Tutuk, 2020).

Şekil 15'teki Hitit boğalarının ağız kısımlarında delikler bulunmaktadır. Ense veya sırt kısımlarında sıvı doldurma delikleri mevcuttur. Hitit seramik sanatı kendisinden önceki dönemlerin kesintisiz devamı niteliğindedir. Hitit, Urartu, Lidya, Frig, İyonlar gibi kültürlere ait törensel sıvı kapları mevcuttur.

Uygarıklar, çeşitli kült törenleri vasıtasıyla doğüstü güçlerin yardımını sağlamaya, onlarla iletişim kurmaya, sayılıp sevildiklerini göstermeye, her şeyden üstün olduklarını vurgulayıp onları yüceltmeye yönelik birtakım dinsel davranışlar sergilemişlerdir. Çarkta yapılan kap ile kalıpta ve elde şekillendirilenler ile birleştirildikleri kenarları, dıştan elle düzeltilip astar sürülerek gizlendiği, içten de akıtma/doldurma için bırakılan boşluktan, el ile veya alet yardımıyla birleşme yerinin kapatıldığı anlaşılmaktadır.

3.6. At Biçimli Geleneksel Çanakkale Seramikleri

Türkiye'de 1971'de basılan Gönül Öney'in '*Türk Devri Çanakkale Seramikleri*' kitabı Geleneksel Çanakkale seramikleri konusunda yazılı ve görsel olarak ayrıntılı bilgiler vermektedir. Çanakkale seramikleri çok çeşitli desenleri, formları ile yaratıcı güç gösteren, modern sanatın en aşırı örnekleri ile paralel tutulabilecek eserlerdir. Türk seramik sanatına konu, renk, desen, buluş bakımından büyük yenilikler getirmiştir (Öney, 1971). Çanakkale seramiklerinin oldukça kalabalık bir grubunu hayvan heykeli şeklinde yapılan kaplar meydana getirmiştir Hayvan heykeli şeklindeki Çanakkale seramikleri figürleri çok stilize edilmiş ve şekillendirilen formlar çoğunlukla at, aslan, deve, kuş, horoz gibi hayvanlardır. Anadolu Hitit, Urartu dönemleri hayvan biçimli kaplar kadar zengindir. Sıvı kabı olarak üretilen Şekil 16'da görüldüğü gibi, Çanakkale at başlı testi içine, formun arkasında bulunan delikten sıvı doldurulur ve formun ağız kısmındaki delikten sıvı boşaltma işlemi yapılabilmektedir.

Şekil 16 İsmail Bütün, Çanakkale At Başlı Testi, Çanakkale Seramik Müzesi, 2019 (Fotoğraflar Ergün Arda)

At başlı testiler 19.yy ortalarından sonra Çanakkale seramiklerinde görülmeye başlar. Ayaklı, şişman gövdeli, uzun boyunlu, testinin ağzı at başı şeklindedir. Boyunda atın kanatları ve ön ayakları görülür. Kulp, atın kuyruğu olmaktadır. Bu tip formların şişkin gövdesinin tam ortasında alçak rölyef güllerle çalışılmış, içi boş bir çelenk veya başı yana dönük, profilden kuş kabartması yer almaktadır. At biçimli kaplar ise, dört ayağı üzerinde durabilen stilize bir at şeklindedir. Açıklı koyulu yeşil renkli, ayaklar kahverengidir. Kuyruk ve ağız kısmında birer delik yer alır. Uzunlukları 20-25cm, yükseklik 20-25cm aralıklarında değişmektedir. Kaş, göz, gem barbutin tekniği ile kabartma olarak işlenmiştir (Öney, 1971).

Şekil 17 Suna İnan Kıraç Koleksiyonu, Hayvan Biçimli testiler ve hayvan biçimli kaplar (Kıraç, 2020).

Çanakkale at başlı ve at biçimli kapların arkasındaki delikten sıvı doldurulması ve ön taraftaki delikten sıvının boşaltılması fonksiyonu, törensel içki (sıvı) kapları olarak bilinen riton'ların özelliklerini sergilemektedirler. Ancak Öney, kitabında çift delikli hayvan biçimli Çanakkale seramikleri için 'riton' kelimesini kullanmamıştır. At imgesinin sıklıkla kullanıldığı at başlı testi ve at biçimli kap formlarının 19. ve 20.yy başlarına kadar anı eşyası olarak üretildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 18, ÇOMÜ, ÇASEM, At Biçimli Kaplar, 2005. İsmail Bütün, At Biçimli Kap, 2017. Adil Can, At Biçimli Kap, İznik, 2015. Cem Can At Biçimli Kap, İznik, 2015.. Zeynep Künelgin Akbaş, Atın adı 'Atiye', 2007. Burak Çiftçi. At Biçimli Kap, Çanakkale, 2018. Ufuk Baş, Ajur At, 2015. İhsan Ayata, At Biçimli Kap, 2019. Onur Öztürk, At Biçimli Kap. Mehmet Çoşar, At Biçimli Kap,2007. Ergün Arda, Çanakkale Cam At Biçimli Kap, Cam Torna, 2018. Necmi Tekin, At Biçimli Kap, 2018.

Geleneksel Çanakkale seramiklerinden ilk olarak R.A. Pocke, 1743-1745 tarihlerinde kitabında, Çanakkale'de halkın ticari faaliyetlerin içinde çanak çömleğin de olduğundan bahsetmiştir. Kanaatimizce 18.yy'dan 19.yy'ın ortasına kadar çok kaliteli ve zevkli eserler veren Çanakkale, 19.yy'ın ikinci yarısında zevksiz, yepyeni formlar sunan, çok çeşitli kullanma alanları için

düşünölmüş geniş bir seramik imalatına geçmiştir. Tek renk sırlı ve kısmen sır üstü boyama, bol kabartmalı eserler bu devrin özelliğidir. 20.yy'ın başlarında bu soysuzlaşmış örnekler daha da kötüleşerek yapılmıştır (Öney, 1971). Çanakkale seramiklerindeki at imgesinin ve tasarımını tetikleyen ya da ortaya çıkışını ifade eden yazılı bir belgeye ulaşılammıştır. Ancak Çanakkalelilerin yaşam şartlarında atın büyük bir önemi olduğu, at koşum takımlarının satıldığı bir çarşı, tarihe 'Aynalı Çarşı' olarak geçmiştir. At, aslan, deve, kuş, balık, gibi formların üretilmesinde hayvan sevgisi ön plana çıkar. (Okumuş, 2012).

Geleneksel Çanakkale seramik sanatına ilgi duyan birçok sanatçı, bu alanda araştırma, müzelerdeki eserlerin incelenmesi ve kişisel uygulamaları tecrübeleri ile geleneğin devamı niteliğinde çağdaş örnekler ortaya koymuşlardır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin, Çanakkale Seramikleri Araştırma Merkezi (ÇASEM), kuruluşundan bu gün 20 yıldır çalışmalarını sürdürmektedir. Çanakkale'de seramik atölyelerinin sayısı 40-45'e yükselmiştir. Hediyeelik anı eşyası üretimi yapan atölyelerin sayısı artmış olsa da henüz Çanakkale seramikleri hak ettiği ilgiyi yakalayammıştır.

Şekil 19 Sadi Diren, E. Bakla Arşivi. ÇASEM 2010, İsmail Bütün,2015. Adil Can, 2015. Ergün Arda, Kalıp, At Başlı Testi, 2010. Murat Biçer, Çeşmeli At Başlı Testi. 2019. Ergün Arda, Cam Torna, Cam At Başlı Testi. 2017. Halide Okumuş, Çanakkale Atı, 2016. (Fotoğraflar Ergün Arda)

Hocaların hocası Sadi Diren'in at başlı testi yorumu, stilize ve çağdaş bir yorumlamadır. Çasem (Necati Işık, Şerafettin Benek, İlker Eği), İsmail Bütün, Adil Can, Ergün Arda, Murat Biçer gibi sanatçıların şekil 19'daki yorumları geleneğe ve orijinale daha bağlı şekillendirmeler içermektedir. Burada eserlerinin görselleri teşhir edilemeyen Tanzer Orbay'ın geleneğe ve sürece katkısı büyüktür. Şekil 20'de Erol Sazcı tasarımını yaptığı, İsmail Bütün, Eşref Eriç ustaların çömlekçi çarkında şekillendirme ile büyük katkıları ve Merziye Yasa ile Selim Yasa'nın da imalat sürecindeki varlıkları sonucu ortaya çıkarılan 4 metrelik at başlı testi anıtı, Çanakkale'de tek anıt eserdir. Çanakkale Seramik Fabrikası'nın desteği ve olanakları ile Çanakkale'ye kazandırılmıştır.

Şekil 20 Erol Sazcı, At Başlı Testi, Yükseklik 4metre, Çanakkale, 2000 (Fotoğraflar Ergün Arda)

3.7. Geleneksel Çanakkale Seramikleri Atı'nın Biçimsel (Tipolojik) Özellikleri

- 1- Geleneksel Çanakkale seramikleri içinde at imgesi testi ve heykel formlarında kullanılmıştır.
- 2- At imgelerinin ana gövdeleri çömlekçi çarkında elle şekillendirilmiştir. Ana form üzerine yapıştırılan çiçek rozetleri, tek parçalı ve el üretimi yapılmış alçı kalıplardan elde edilmiştir.
- 3- At başlı testinin boyun kısmının arkasında sıvı doldurmak için bir deliği bulunmaktadır ve boynun bitiminde bulunan at başının ağzından sıvının dökülebilmesi için delik bırakılmıştır.
- 4- At başlı testiler ve at biçimli kaplarda, Troya atında görülen tekerlek, pencere veya merdiven imgelerinin betimlemelerine rastlanılmamıştır.

4. SONUÇ

Troya atları ile ünlüdür. Troya'nın büyük kahramanı Hector at yetiştiriciliği ile ünlü ve usta bir at terbiyecisidir. O dönemde de at Çanakkale için zaten önemli bir değerdir. Troya'yı kuran Dardanoslular tarafından, kutsal alanlara, at rölyefli plakaları hediye olarak bırakmışlardır. At bölgenin antik dönemden beri bilinen ve değer verilen bir hayvanıdır. Troya atı ortaya çıkarılmadan önce asıl kendi atları ile meşhurdur.

Troya Atı imgesi ile Çanakkale seramik atı imgeleri geçmişten günümüze kadar yapılan tasvirler ve üç boyutlu yorumlamalar ışığında ele alınmıştır. Troya atı imgesinin savaş arabaları ve kuşatma makinelerinden esinlenerek yapıldığı fikri oluşmuştur. Sözde Troya'nın yakılıp yıkılmasına sebep olan hileli sunu amaçlı yapılan tahta atın da bir savaş makinesi olduğu anlaşılmıştır. Geleneksel Çanakkale seramiklerinde hayvan biçimli kaplar içinde önemli bir yere sahip olan at biçimli seramiklerin Troya atı ile fiziksel ve fonksiyonel olarak bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Hayvan biçimli Çanakkale seramiklerinin kökenin Anadolu'da yaşamış Hitit, Urartu, Frig gibi kültürlerin riton geleneğinden geldiği hipotezine varılmıştır. Riton tipolojisi ile Çanakkale seramiklerindeki hayvan biçimli seramiklerin tipolojisi, konu zenginliği, fonksiyon ve kullanım amaçları aşırı paralellik göstermektedir.

Troya atının bir sunudan ziyade bir savaş aracı olduğu ve kökeninin savaş kuşatma araçlarından beslendiği öngörülmektedir. Ve geleneksel Çanakkale seramiklerindeki at ve diğer hayvan biçimli formların riton özellikleri dolayısı ile Anadolu törensel içki (sıvı) kaplarından geldiği tespit edilmiştir.

Troya tahta atı ile Çanakkale at biçimli seramiklerin arasında içerik olarak bir ilişkinin olmadığı ancak at nesnesinin ortak kullanıldığı sonucu ve hipotezine varılmıştır.

KAYNAKÇA

A. (2020, 04 26). *Salvador Dali*. armajeur: <https://www.artmajeur.com/en/dali-778/artworks/12137141/trojan-horse-salvador-dali-after-lithograph> adresinden alındı

Alamy. (2020, 04 26). *Sinone, Trojan Horse*. alamy: <https://www.alamy.it/foto-immagine-giorgio-ghisi-dopo-giovanni-battista-sculptori-italiano-1520-1582-la-sinon-ingannando-i-trojan-c-1545-incisione-77365209.html> adresinden alındı

Altun, A. (1996). *Çanakkale Seramikleri*. İstanbul: Suna ve İnan Kıraç Koleksiyonu Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Arghavanian, A. (2017). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Karşılaştırmalı At Figürleri.

Arghavanian, A. (2017). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

artnet. (2020, 04 26). *salvador dali*. arnet.com: <http://www.artnet.com/artists/salvador-dal%C3%AD/trojan-horse-HjGbMgUQ-o3aCbUC8GWgPA2> adresinden alındı

Bakla, E. (2020, 04 27). http://www.erdincbakla.com/English/ceramic/00/2008_1.htm adresinden alındı

Bendinelli, T. (2020, 04 26). *Truva Atı mı? Bu Bir Fenike Gemisi miydi?* subacqueaedintorni: <https://subacqueaedintorni.wordpress.com/2016/06/11/il-cavallo-di-troia-era-una-nave-fenicia/> adresinden alındı

Bridge, O. (2020, 04 26). *Share the Art Ocean's Bridge*. oceansbrgde: <https://www.oceansbridge.com/shop/museums/national-gallery-london/the-trojan-horse-into-troy-1760> adresinden alındı

Brouwers, J. (2020, 04 24). *A Trojan Horse From Mykonos*. Ancient World Magazine: <https://www.ancientworldmagazine.com/articles/trojan-horse-from-mykonos/> adresinden alındı

Çakır, A. (2010). *Eski Uygarlıklarda Çocuk Oyunları ve Oyuncak Arabalar*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Çetinkaya, G. (2012). *MÖ 3. Binyıl Başlarından MÖ I. Bin Ortalarına Kadar Anadolu Arabaları*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

d'Angour, A. (2020, 04 26). *BBC*. How Many Greek Legends Were Really True?: <https://www.bbc.com/news/business-27923256> adresinden alındı

Demirci, M. (2016). *Eski Önasya medeniyetlerinde Arabalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü.

Demirer, Ü. (2015). Miletos'tan Dört Pişmiş Toprak Adak Levhası. *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 270-280.

Dengiz, O. (2015). *Yeni Asur Savaşın Sanata Ekisi*. Bilecik: Şeyh Edabali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Easton, D. F. (2010). The Wooden Horse: Some Possible Bronze Age Origins. *Luwian and Hittite Studies*, 50-63.

Enea, S. d. (2020, 05 26). *commons.wikimedia*. Aeneas'ın Tarihi: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Storie_di_Enea_\(3\)_-_Palazzo_Leoni_Bologna.png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Storie_di_Enea_(3)_-_Palazzo_Leoni_Bologna.png) adresinden alındı

GSF, Ç. (2020, 04 2020). *gsf.comu.edu.tr*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi: <http://gsf.comu.edu.tr/arsiv/haberler/toya-yili-cam-sergisi-ergun-arda-r379.html> adresinden alındı

Güler, A. (2019). Geneksel Çanakkale Seramikleri Kapsamında Sürdürülebilirlik Araştırması. *Social Sciences Studies Journal*, 6609-6622.

images, g. (2020, 04 26). *The Trojan Horse*. gettyimages: <https://www.gettyimages.no/photos/the-trojan-horse.?mediatype=photography&page=7&phrase=the%20trojan%20horse.&sort=mostpopular#> adresinden alındı

Kaya, M. A. (2017). TROYA VE TROYA SAVAŞI: EFSANE VE TARİH. *Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi*, 01-14.

Kenney, K. (2020, 04 26). *Museum-quality ceramics*. keithkenney: <https://keithrkenney.wordpress.com/tag/otar-vepkhvadze/> adresinden alındı

Kıraç, S. İ. (2020, 04 04). *Çanakkale Seramikleri*. seramik.kaleicimuzesi: http://seramik.kaleicimuzesi.com/degerlendirme_tr.php adresinden alındı

Körpe, R. (2015). Aynı Coğrafyada İki Savaş, Troia ve Çanakkale Savaşlarının Karşılaştırılması. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 131-160.

Minerva, L. N. (2020, 04 26). *İliade*. lanottoladiminierva: <http://www.lanottoladiminierva.it/wp/liliade-2/> adresinden alındı

Okumuş, H. (2012). Seramiklerin Diliyle Çanakkale, Aşklar, Savaşlar, Kahramanlar ve Çanakkale. E. F. Özdem içinde, *Şehir Monografileri* (s. 315-325). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Öney, G. (1971). *Türk Devri Çanakkale Seramikleri*. Ankara: Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş. Yayını.

Palles, A. (2020, 04 26). *Trojan Horse*. palles.gr: <https://www.palles.gr/gallery.php?id=7> adresinden alındı

- Polat, F. (2020, 04 27). [https://www.canakkaleicinde.com/troia-ruzgarinin-devirdigi-ilk-troia-ati/adresinden alındı](https://www.canakkaleicinde.com/troia-ruzgarinin-devirdigi-ilk-troia-ati/adresinden%20alindi)
- Proto, G. (2020, 04 26). *Sinon. Truva atı arkasındaki casus. sicurezzanazionale*: <https://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/storie-di-spie/sinone-la-spia-dietro-al-cavallo-di-troia.html> adresinden alındı
- Pullu, S. (2007). Antik Çağda Zırhlı Savaş Makineleri Assur Ordusunda Tank. *Ayfon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 163-176 Cilt IX, sayı: 2,.
- Rossi, G. J. (2020, 04 26). *San Francisco Güzel Sanatlar*. art.famsf.org: <https://art.famsf.org/giuseppe-maria-mitelli/wooden-horse-entering-troy-plate-2-lenea-vagante-pitture-dei-caracci> adresinden alındı
- Sabbioneta, G. (2020, 04 26). *Troya Atı*. [turismo: http://www.turismo.mantova.it/index.php/multimedia/scheda/id/544/media/foto](http://www.turismo.mantova.it/index.php/multimedia/scheda/id/544/media/foto) adresinden alındı
- Sarıdikmen, G. (2018, 05 25). Truva Atı. *Z Dergisi, Kültür Sanat Şehir Mevsimlik Tematik Dergi, At Özel Sayısı*, 94-101. Truva Atı: <https://www.zdergisi.istanbul/makale/truva-ati-302> adresinden alındı
- Singer, I. (2010). Luwian And Hittite Studies Presented To J. David Hawkins On The Occasion Of His 70TH Birthday. *Publisher y Emery and Claire Yass Publication İn Archeology*, 50-63.
- Sparkes, B. A. (tarih yok). The Trojan Horse in Classical Art. *Stor*, <http://www.jstor.org/>, 54-70.
- Szwed, A. (2020, 04 26). *Arek Szwed - Ceramika*. [arekszwed.pl: http://arekszwed.pl/](http://arekszwed.pl/) adresinden alındı
- Şerbetçi, K. (2008). *İlk Çağ Anadolu Devletlerinde Ordu*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tangopaso. (2020, 04 26). [wikimedia.org. wimimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Master_of_the_Eneid_Legend_-_Greek_soldiers_hide_into_the_Trojan_horse_\(Louvre,_OA_7553\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Master_of_the_Eneid_Legend_-_Greek_soldiers_hide_into_the_Trojan_horse_(Louvre,_OA_7553).jpg) adresinden alındı
- Tetraktyas. (2020, 04 24). *The Trojan Horse*. Ancient History Encyclopedia: <https://www.ancient.eu/image/1215/the-trojan-horse/> adresinden alındı
- Tutuk, G. (2020, 04 12). *Hitit Dönemi Heykelleri*. sanat duvarı: <https://www.sanatduvari.com/hitit-donemi-heykelleri/> adresinden alındı
- Üniversitesi, O. M. (2020, 04 10). Eskiçağ Tarihi II. Samsun.
- Vepkhvadze, O. (2020, 04 27). https://www.facebook.com/otar.vepkhvadze/media_set?set=a.475678649137059&type=3 adresinden alındı
- War, T. (2020, 04 26). *Trojan War*. Tro: https://trojanwarpodcast.com/trojanhorse_19346_md/ adresinden alındı
- Wasiczyk, M. (2020, 04 26). *vsemart*. Dalibor Nesnidal: Dalibor Nesnidal adresinden alındı
- Yiğitbaş, D. (2015). Doğu Anadolu Bölgesi Geç Demir Çağı Ritonları. *Arkeoloji Dergisi*, 87-109.